

TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU

Fond 125

BEKKER, HENDRIK

Inventariniimistu

1916-1925; 1967-1983

Sissejuhatus

Hendrik Bekker (1891-1925), eesti geoloog ja paleontoloog, esimene eestlasest Tartu ülikooli geoloogia õppejõud.

Hendrik Bekker sündis 29. dets. 1891. a. Pühajärvel, kus veetis oma lapsepõlve. Algõpetuse sai ta kodunt, vallakoolist ja Valga linnakoolist. Aastail 1904-1912 õppis H. Bekker Tartu Aleksandri gümnaasiumis, andes samal ajal ainelise kitsikuse tõttu ka tunde.

Juba keskkoolis ilmnesid H. Bekkeri kunstikalduvused ja ta täiendas end kunstnik K. Raua juures. Kavatsus hakata õppima arhitektuuri ei teostunud, sest eksam joonistamises 1913. a. Peterburi Kunstide Akadeemia kõrgema kunstikooli arhitektuuriosakonnas ebaõnnestus.

Alates 1912. a. oli H. Bekker Tartu ülikooli matemaatika osakonna üliõpilane, aasta pärast alustas aga õppimist loodusteaduste osakonnas. Ta võttis aktiivselt osa Eesti Üliõpilaste Seltsi tööst, oli seltsi loodusteaduste osakonna juhatusel liige, esines ettekannetega I. I. Metšnikovist, läänemeremaade geoloogilisest kujunemisest, tegeles taimenimedega ja botaanika oskussõnade väljatöötamisega. 1915. a. viibis H. Bekker prof. K. Saint Hilaire juhatusel ekskursioonil Valge mere ääres Kovda bioloogilises mereuurimise jaamas.

1916.-1917. a. töötas H. Bekker prof. Bogoljubovi juhatusel geoloogia kabinetis Eestist kogutud Bryozoa´de kogu määramisel. Neil aastail tekkis ka elav huvi geoloogia vastu. 1918. a. lõpetas H. Bekker ülikooli (kandidaaditöö *Esialgsed andmed Bryozoa´de fauna kohta Kukuruse hori(t)sondis Eestimaal*) ning määrati ülikooli geoloogia kabineti noorema assistendi kohusetäitjaks, 1919. a. aga mineraloogia ja geoloogia kabinettide ajutiseks juhatajaks. Samal ajal töötas ta ka õpetajana ühendatud Treffneri ja Aleksandri gümnaasiumis.

1919. a. maikuu sõitis H. Bekker Inglismaale, kus töötas Briti Muuseumi geoloogia osakonnas, töö tulemused avaldas ta artiklis *New Bryozoa from Kuckers stage in Estonia*. Kogunud vahepeal täiendavat materjali Põhja-Eestis, Kohtla ja Kukuruse rajoonis (sept. 1919), jätkas ta Inglismaal tööd prof. A. Davise juhatusel ja kuulus erikursusi geoloogia alalt, võttis osa ekspeditsioonist Inglismaale. Arvatavasti sellest ajast on pärit ka arvukad väljakirjutused teaduslikest töödest, mis asuvad tema isiklike materjalide hulgas.

1921. a. novembrikuus kaitses H. Bekker Londonis oma väitekirja, misjärel ülikooli senat tunnistas ta *Doctor of Philosophy in the Faculty of Science* vääriliseks.

Naasnuna Eestisse, alustas ta tegevust TÜ geoloogia muuseumi korrastamisel, 1. juulist 1922 nimetati H. Bekker geoloogiadotsendiks. Suvevaheajal rändas H. Bekker palju Põhja-Eestis, Saaremaal, Võru- ja Petserimaal, õppides tundma kodumaa geoloogilist ehitust. 1923. a. käis ta Rootsis, et luua kontakte sealsete geoloogidega. Sidemeid välismaa geoloogidega pidas ta väga vajalikuks, olles kirjavahetuses inglise, ameerika, rootsi, soome jt maade geoloogidega. Kahjuks pole sellest ulatuslikust kirjavahetusest märkimisväärset säilinud.

1922. a. oli H. Bekker TÜ Geoloogia (Muuseumi) instituudi juhatajaks, organiseeris instituudi *Toimetuste* väljaandmise, mille kaks esimest numbrit sisaldavad peamiselt tema töid.

23. mail 1924. a. valiti H. Bekker Tartu ülikooli erakorraliseks geoloogia professoriks.

Hendrik Bekker suri 22. juunil 1925. a.

Akadeemik A. Luha eristab kahte ajajärku H. Bekkeri teaduslikus tegevuses¹

1. Enne Inglismaa õppereisi (kuni 1920. a.)
2. Pärast doktorikraadi kaitsmist Inglismaal (1921-1925).

¹ Eesti TA TKA f. 30, nim. 3, s. 16, l. 1.

Peamisteks saavutusteks:

1. populaarteaduslikud artiklid Pühajärve ja selle ümbruse uurimise kohta
2. Eesti geoloogia uurimine üldse, esimese eesti ajaloolise geoloogia õpperaamatu koostamine
3. peatöök Eesti põlevkivi uurimine: Kukruse lademe üksikasjalik kirjeldus, ülemise ja alumise piiri selgitamine, lademe kivististe kirjeldamine jne. Samuti devoni uurimine Ibroska ümbruses.

Hendrik Bekkeri isikuarhiiv sisaldab dokumentaalseid materjale tema teadusliku tegevuse kohta: TÜ-s peetud geoloogialoengute tekstid, visandeid, mõõtmiste algmaterjale, väljakirjutusi erialakirjandusest, jooniseid jne.

Hendrik Bekkeri arhiivipärandi andis 1967. a. ENSV TA Teaduslikule Keskarhiivile akadeemik Artur Luha tütar koos oma isa arhiivimaterjalidega. H. Bekkeri materjale leidub ka A. Luha isikuarhiivis²: 41 kirja A. Luhale, autori pühendusega trükised, mitmesugused algmaterjalid. 1994. aastal andis Eesti TA Keskarhiiv H. Bekkeri isikuarhiivi koos nimistu ja fonditoimikuga üle Tartu Ülikooli Raamatukogule. Arhiivifondi korrastamisel säilitati esialgne struktuur ning nimistu ülesehitus. Uue säilikuna (s. 42) lisandus ETA Keskarhiivist üle antud fonditoimik (F 31) ning inventarinimistu.

² Eesti TA TKA, f. 30, nim. 2, s. 175, vt H. Bekkeri tööde bibliograafia.

Hendrik Bekkeri tähtsamad tööd

- 1919 Paeseinast ja Kukruse põlevast kivist. *Sirvilauad*, 1919.
- 1919 Andmed Pühajärve uurimisest apr. 1918 kuni 1919. Geofüüsika ja botaanika (koostöös A. Audovaga). 1923.
- 1919 Pühajärve ümbruse taimeühingud.
- 1919 Otepää künklike moräänmaastiku geomorfoloogiline kirjeldus ja järvede tekkimine selles maastikus. (Rahvaülikooli väljaanne)
- 1919 New Bryozoa from the Kuckers Stage in Estonia.
- 1921 The Kuckers Stage of the Ordovician Rocks of NE Estonia.³
- 1922 A new Brachiopod (*Leptestia*) from the Kuckers Stage in Estonia.
- 1922 Ülevaade Eesti ordoviitsiumi ja siluuri kohta käivatest uurimistest. (*Loodus*, 1922, 3, 4.)
- 1923 Ajaloolise geoloogia õpperaamat.⁴
- 1924 Mõned uued andmed Kukruse lademe stratigraafiast ja faunast. (TÜ Toimetused VI ja eratrükis.)
- 1924 Devon Ibroska ümbruses. Stratigraafia, fauna ja paleograafia.⁵
- 1924 Kukruse lademe tekkimise tingimustest. (*Loodus*, 1924.)
- 1925 Lühike ülevaade Eesti geoloogiast.

³ Eesti TA TKA f. 30, nim. 3-I, s. 26

⁴ Samas f. 30, nim. 3-I, s. 30.

⁵ Samas f. 30, nim. 3-I, s. 31.

Sisukord

I	H. Bekkeri loengud Tartu ülikoolis, uurimused ja algmaterjalid	1
II	Konspektid geoloogiaalasest kirjandusest	2
III	Kirjad H. Bekkerile	4

**I H. Bekkeri loengud Tartu ülikoolis,
uurimused ja algmaterjalid**

- 1 H. Bekkeri joonistus suureõielisest kellukast.
10. juuli 1916
2 l.
- 2 H. Bekkeri loengukonspektid Tartu ülikoolis õppimise ajast: *Taimede anatoomia* (1917. a. II sem. ja 1918. a. I sem.).
1917-1918
56 l.
Vene k.
- 3 H. Bekkeri paleontoloogia loengud Tartu ülikoolis.
1920-1923
623 l.
- 4 Bekker, Hendrik
Eesti geoloogia. Materjalid ja loengud.
1919-1922
86 l.
- 5 Bekker, Hendrik
Üldine geoloogia. Loengud Tartu ülikoolis 1922. a. II sem., 1924. a. I sem.,
1925. a. I sem.
1922-1925
207 l.
- 6 Bekker, Hendrik
Stratigraafiline geoloogia. Loengud 1923. a. I sem.
1923
54 l.
- 7 Bekker, Hendrik
Eesti geoloogia. Materjalid ja loengud.
1924
150 l.
- 8 Bekker, Hendrik
Eesti geoloogia (kambriumi, ordoviitsiumi ja siluuri ladestud). Loengud.
16. sept. 1924
21 l.
- 9 Tektoonilise geoloogia loengud.
1925
16 l.

Säiliku nr.	Kirje
10	Bekker, Hendrik Eesti geoloogia materjale. Vanapaleosoiline fauna (joonised). Daatumita 164 l.
11	Materjale Eesti paleosoilise fauna kohta. Daatumita 4 l.
12	Geoloogilised kaardid (Põhja-Eesti paekallas, Kohtla-Kukruse-Jõhvi piirkond) ja põlevkivi kontsessioonide kaart. 1923 27 l.
13	Korrektuur-pilditahvlid H. Bekkeri tööle <i>Lühike ülevaade Eesti geoloogiast. Kivistised. (Koguteos Eesti)</i> . 1925 6 l.
14	Teesid põlevkivi tekke ja vanuse kohta. Daatumita 2 l.
15	Lõppe ja Tõkke puursüdamike kirjeldused. Daatumita 9 l.
16	H. Bekkeri koostatud lademete k ₁ -k ₃ fauna nimestik. Daatumita 4 l.
17	Apandiku ja Järve mõisa puuraukude tulbad Kukruse lademe piirkonnas. Daatumita 1 l.
18	Eesti alamkambriumi läbilõiked. 1 l.
19	Eesti alam- ja keskordoviitsiumi läbilõiked. 1 l.

II Konspektid geoloogiaalasest kirjandusest

20	H. Bekkeri koostatud geoloogilise kirjanduse loetelu. Daatumita 71 l.
----	---

Säiliku nr.	Kirje
21	Paleontoloogilisest kirjandusest konspekteritud materjal. Daatumita 204 l.
22	H. Bekkeri väljakirjutused vanapaleosoiliste setete ja fauna kohta. Daatumita 33 l.
23	Konspekteritud kirjandus paleosoikumi, eriti ordoviitsiumi kohta. Daatumita 107 l. (106 l. + l. 5a)
24	Bekker, Hendrik Ordovician Britain. Konspekteritud kirjandus Briti ordoviitsiumi kohta. Daatumita 94 l.
25	H. Bekkeri konspekt V. V. Lamanski raamatust: <i>Древнейшие слои силурийских отложений России</i> (ilm. 1905). 13 l.
26	Väljakirjutused P. Raymond'i ja W. Twenhofel'i raamatust: <i>Expedition to the Baltic Provinces of Russia and Scandinavia</i> . 1914 34 l.
27	H. Bekkeri konspekt Percy E. Raymond'i tööst <i>The Correlation of the Ordovician Strata of the Baltic Basin with those of eastern North-America</i> . 1916 23 l.
28	Konspekt prof. I. Borell'i tööst <i>Probable relations of climatic change to the origin of the Tertiary ape-man</i> . 1917 3 l.
29	Bekker, Hendrik Konspekt F. Beyschlagi ja L. v. zur Mühleni artiklist <i>Die Bodenschätze Estlands</i> (1918). 8 l.
30	Metzger, A.A. Th. Beiträge zur Paläontologie des Nordbaltischen Silurs im Alandsgebiet. <i>Bulletin de la Commission Geologique de Finlande</i> . Nr. 56. (Trükis, autogrammiga.) 1922 5 l.

Säiliku nr.	Kirje
31	Audova, A. <i>Vergleichende Untersuchungen über die chemischen Veränderungen bei der Muskelatrophie.</i> (Separaat autogrammiga.) 1923 10 l.
32	Materjale (väljalõiked, märkmed) eesti geoloogia ja geograafia kohta. 15 l.
x x x	
33	H. Bekkeri aruanne geoloogilise õppereisi kohta. 2.-4. mai 1905 2 l.
34	Geoloogiliste ekspeditsioonide arved ja rahalised aruanded. 1924 8 l.
35	Isikute ja asutuste nimestik, kellele on saadetud <i>Geoloogia Instituudi Toimetised</i> nr. 1. 1924 8 l.
36	Nimekaardid ja aadressid. 1922-1925 7 l.

III Kirjad H. Bekkerile

37	Bassler, Ray Smith, prof. 1 kiri H. Bekkerile. 26. jaan. 1923. Washington 1 l.
38	Kark, J. 1 kiri H. Bekkerile. 22. apr. 1925. Tallinn 1 l.
39	Nortstahl, Olaf Tänukiri H. Bekkerile paleontoloogilise töö saatmise eest. 24. okt. 1921 1 l.

Säiliku nr.	Kirje
40	Reinwald, I. 1 kiri H. Bekkerile Tõkke ja Lõppe puuraukude kohta. 29. apr. 1924 4 l. Vene k.
x x x	
41	Hendrik Bekker <i>in memoriam</i> . (Koost. J. Kark, A. Luha, A. Audova.) 1925 11 l.
42	Eesti TA Keskarhiivi Fond nr. 31 (Bekker, Hendrik) fonditoimik ja nimistu. 5. sept. 1967-1. märts 1983 21 l.
43	H. Bekkeri filosoofiadoktori diplom, välja antud Londoni ülikooli poolt ning Teaduse ja Tehnoloogia Kolledži liikme diplom. Dets. 1921; 30. mai 1922 3 l., ill. Ingl. k.
44	Elsa Bekkeri magistridiplom, välja antud Tartu ülikooli poolt. 24. sept. 1927 1 l.

Sellesse inventarinimistusse on kantud 44 (nelikümmend neli) säilikut numbritega 1-44.

Fondi korraldas ja nimistu koostas 1994. a. ja täiendas 1997. a. pearaamatukoguhoidja T. Šahhovskaja.

Tartus, jaan. 1997. a.

Selles inventarinimistus on 5 nummerdatud lehte + sissejuhatus 2 ja sisukord 1 lehel.

Osakonna juhataja